

Borsodi L. László
TENYÉRNVI POR

ÜKAPÁM, EGY NÉV

Ükapám félig magyar, félig német, és egészen katolikus, egészen magyarországi és örökre erdélyi, aki nem szívleli a románokat se, a szászokat se, de elviseli, hiszen velük, belőlük is él. Ükapám kisiparos, ükapám egy borbélydinasztia kezdete. Ő az alfa: frizurák és szakállak, szőrök és hajszálak ősatya, akinek fia és fiának fiai is szépülni vágyó kuncsaftok kitarítottjai lesznek, egy lyukban, üzlethelyiségben majd körömszakadtig rájuk várnak, kedvüket, kegyüket keresik, visszatérésükért esedeznek. És ükapám az ómega, akinek a fia a családnevet ledobja, mint borbélymester a nap végén hajszálás-szörös köntösét, kései utódja pedig tanár lesz, aki pénzt fizet másnak, hogy tisztaságával léphessen tanítványai elé.

Ükapám asszonyával áll az időben, egymás kezét fogják. Sértődött és csalódott, önérzetes és büszke. Ükapám a semmi, s hogy meddig tartok én. Név egy anyakönyvben. Szám egy képleten.

Biricz Flórián
1839 (?), Csesznek - ?, Brassó (?)

ÜKANYÁM, A BORBÉLY FELESÉGE

Ükanyám szelíd asszony, ükanyám a borbély felesége. Nemcsak a házban, a műhelyben is ő takarít, férje munkaköpenyét mindig szépen a székre teríti, kezével egyet simít rajta, s ha itt-ott kósza szőrt, szálát lát, körmével egyenként leszedi. Megnézi, minden szerszám a helyén van-e, s szól emberének, ha az első kuncsaft megérkezett.

Ükanyám, a borbély felesége gyereket nevel, varr, fon, mos, ebédet főz, s ha a műhelyből hangos beszédet hall, azonnal ott terem. A békétlenkedő vendéget lecsillapítja, aki nem fizet, arra rápirít, megígéri neki, hogy többé nem fogadják, és káromkodó férjéért

imádkozik. A visszatérő kliensekkel elcseverészik, együtt siratják a világ sorsát, együtt kacagnak a kövér ispánon.

Ükanyám, ha a nap végén bezár a műhely, megsimogatja férje arcát, s megszámolja, aznap mennyit keresett. Közben összebékül egymással nyírógép és olló, grinciki és borotvafenő szíj, fésű, lámpa és mindenféle szesz.

Évszázadok óta némán várják, hogy nőjön a város népén a szőr.

Biricz Anna

szül. Dávid

1835. június 24., Csíkszereda – ?, Brassó (?)

ÜKAPÁM, AZ ÖREGBOJTÁR

Odahagyta a völgyet, özvegy anyját, asszonyát, gyermekeit, s neki a hegynek. Szent György napján ki az esztenára, hogy Szent Mihályig embert se lásson a mogorva számadó juhászon és a szemtelen bojtárokon kívül.

Mert hiába a korai kelés, a nyáj hajtása tűző napon, hideg esőben, az itatás, a delelés, az esti fejés, a sajtcsinálás s a karámmal mindig tovább: itt a néma hegy az úr. Hallgat az erdő: pacsirta ébred, rigó rebben, csivitel távoli patak. A földből fű, gomba nő észrevétlen, és elsurran róka, őz, zümmen egy bogár. Pihennek a komondorok az árnyékban, nehéz éjszaka után.

Szél fúj át a bükkös fái között. Most simítják a földet a bojtárok. És alszik a föld alatt, farkasokkal álmodik ükapám.

Szabó István

? – ?

ÜKANYÁM: POR ÉS LÉLEK

Ükanyám a vakvágányra futott reformkor (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám a forradalmi remények (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám a bukott forradalom (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám az abszolutizmus kora (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám a kiegyezés (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám ükapám s a

pásztorélet kezdete (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám tavasztól ősziig egyedül (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám két gyermekkel (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám Gavriilo Princip és Ferenc Ferdinánd (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám fegyverek, vér (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám: ükapám nem jön haza többé (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám a lányát temeti (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám: készülődik Mussolini és Hitler (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*), ükanyám csont, ükanyám torz ránc (*Oh! irgalom atyja, ne hagyj el, mindent így higgy el, ne hagyj itt, vigyél el*), ükanyám lélek, lélek, tenyéryi por.

Szabó Mária

szül. A(l)gya

1844 (?), ? – 1930. július 15., ?

ÜKAPÁM FESTMÉNYE

Nemrégiben a feledésbe merült osztrák festő, Hans Canon eddig ismeretlen alkotására bukkantak, amely kísértetiesen hasonlít Benjamin Franklin Reinhartéra. A szakértők szerint külföldi tanulmányútjuk során, Párizsban találkozhatott a két művész, akik hasonló élményből meríthettek.

A család életei egy délutáni udvarban évtizedeket jelenít meg: forradalom, kései nősülés, álmaival viaskodó és szerszámaival bíbelődő családfő, megrogyant ház, bedőlt kerítés, vajúdó asszony, négy fiú, hat lány, csecsemőhalál, valaki szekérral vízárt indul, valaki nem jön vissza. Mint ükapám hatvanhat évesen. Mintha ő, ki ugyanabban az évben született és halt meg, mint Canon és Reinhart, mintha ő festette volna egyetlen életét egyetlen festménybe, amely talán most ott függ valamelyik ajnádi ház falán.

Gergely József

1829, Ajnád – 1885. március 31., Ajnád

ÜKANYÁM: LOMB ÉS GYÖKÉR

A levert forradalom reménytelen évtizedeiben, távol kiegyezéstől, az iparosodás és a polgárosodás embertelen boldogságától, ükapám és

ükanyám gyermeknemzéssel vigasztalódtak-keseregtek, szolgálva Istent, ki egyetlen néma támaszuk volt, és hazát, mely velük nem sokat törődött.

Ükanyám szótlánul túrt, jajongva szült, de teste-lelke uráé volt, és mindene a gyermekei: ringatta őket, dajkálta, nekik főzött, mosott rájuk, értük font-szótt, értük takart, vágta a fát, ha jött a tél, miattuk sírt, s velük örült.

Szült, temetett, szült, temetett: életre, ki élni akart, mennybe-földre halottjait. És aztán ő következett: gyökerei a földet, lombja átszővi az eget.

Gergely Anna
szül. Bartis
1837, ? - ?

ÜKAPÁM, A NAPSZÁMOS

Ükapám nem lehetett se kubikos, se summás. Hiába járt ki az embervásárra, a *piaci legyek* közül csak napszámosnak kelt el, három napra, talán egy hétre.

Kapált, permetezett, kaszált, szénarendet forgatott-szárított, fát vágott-hasogatott, szekeret rakott, szekeret üritett, ültetett és betakarított, mikor minek volt az ideje. A munkaadó mindig a körme alá nézett, mindent szóvá tett, minden hibáért büntette – béréből levont. Ükapám, a napszámos munka közben saját kosztján élt, és hiába dolgozott tavasztól ősziig, reggeltől estig, mindig ugyanazt a kevés fizetséget kapta, vagy azt se. Illendően megköszönte, hogy máskor is hívják, de bánatos volt, dühös, és magában a szenteket hívogatta.

Ami keveset kapott, hazavitte, gyermekeit csókolgatta, asszonya őt vigasztalta. Állataihoz is bement, megsimogatta őket, egyenként nevékön szólította. Majd megfente a kaszáát, a szekerce mellé tette, megmosdott, és aludni ment.

Nem mocorgott, álmatlanság nem gyötörte. Végre tudta, mi lesz holnap.

Fénya Péter
1848 (?), Ajnád - ?

ÜKANYÁM, A NAPSZÁMOS FELESÉGE

A napszámos felesége is napszámos, napszámos volt az apja is. Kezdetben családjá cselédje: otthon végzi a munkát, a házban, a ház körül, hiszen férje naphosszat odavan. Gyereket szül, gyereket etet, az istállóban állatokat. Takarít, ablakot pucol, házfalat tapaszt, mos a patakban. S amikor már kicsit nagyobbak a gyerekek, nagyanyjukra hagyja őket vagy az őrzóangyalokra, s maga is napszámba megy.

Ükanyám uraság napszámosa, ükanyám uraság cselédje, rabszolgája, kinek a munkája fele annyit sem ér, mint uráé, pedig ő is megy, tavasztól télig a föld fölé hajol, hajladoz, fukar urasággal perel, s mintha a sajátja volna az egész gazdaság, tolvaj napszámost fenyeget. Keze a földtől kerges, víztől sovány és eres, térde évektől roskadoz. Napra napok, évre évek, ükanyámnak fáj mindene. Tudja, elfogy, mit ma szerez, s a holnapi holnapután. És ez így megy, vajon meddig? Mi jön még ezután?

Ükanyámnak ura sincs már, gyermekei szanaszét. Könnyeit a föld felissza, s eldől egyszer, mint a kéve, mikor Isten félrenéz.

Fénya Juliánna
szül. Antal
1856 (?), Ajnád - ?

Székelyderzs, unitárius templom (részlet)